

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕРЕСУ У СТУДЕНТІВ У НАУКОВО-ДОСЛІДНІЙ РОБОТІ

Однією з умов покращення навчального процесу у вищій школі другої половини ХХ ст. було залучення студентів до науково-дослідної роботи. Найвищий рівень сформованості професійного інтересу зумовлював появу інтересу до технічної творчості. Стає очевидним значущість професійного інтересу у формуванні, становленні та розвитку особистості майбутнього фахівця.

Проблема формування професійного інтересу ставала предметом пильної уваги багатьох науковців. Так, досліджуючи розвиток професійно-технічної освіти у зазначений період, науковці С. Батишев, М. Пузанов, Н. Ничкало, О. Щербак та інші вказували на необхідність формування професійного інтересу у майбутніх фахівців, як фактор-стимул професійного зростання фахівця називали інтерес О. Коваленко, О. Кучерявий, В. Мороз, Н. Падун, О. Романівський, В. Турченко та ін.

Мета статті – розкрити особливості формування професійного інтересу в студентів у науково-дослідній діяльності вищих технічних навчальних закладів України у другій половині ХХ ст.

Наприкінці 60-х – на початку 70-х рр. ХХ ст. особлива увага приділялась активному залученню студентів до науково-дослідної роботи.

Організація та проведення науково-технічних конференцій були важливою умовою, що сприяла закріпленню сформованого професійного інтересу студентів. Більшість випускників спочатку працювали над науковими роботами у гуртках, а потім їх дослідження продовжувались у курсових чи дипломних роботах. Наведемо теми доповідей, що пропонувались кафедрою “Горных машин и рудничного транспорта” на II об’єднану науково-технічну конференцію професорсько-викладацького складу та студентів Харківського гірничого інституту [1]:

1. Проф. Давидов Б.Л. – “Исследование работы редуктора, установленного на пружинах”.
2. Доц. Скородумов Б.А. – “Влияние характеристик турбомуфт на динамические усилия в цепях тяжелых пластинчатых конвейеров”.
3. Доц. Ушаков Г.А. – “Современное состояние вопросов гидравлического разрушения угля и горных пород”.
4. Асп. Шукайло В.Ф. – “Долговечность деталей машин при случайных нагрузках”.
5. Асп. Овчаров Б.З. – “Результаты промышленных исследований ленточно-цепного конвейера на шахте № 54 треста Боковсантрацит”.
6. Асп. Хонін Ю.А. – “Исследование процесса стопорения барабанов проходческих лебедок”.
7. Студ. гр. ГМ-57-1 Пеко В.И. – “Метод расчета нагрузочных диаграмм на многорезцовый орган горной машины”.

8. Студ. гр. ГМ-56-2 Мартинов А.П., Альохін А.А., Тарянік Ю.Г. – “Высоконапорный насос для разрушения горных пород струей воды”.

9. Студ. гр. ГМ-56-2 Ходоров А.И. – “Машина для механической насадки лав”.

10. Студ. гр. ГМ-57-2 Хрущов А.Ф. – “Реверсивный привод струговой установки с дифференциалом”.

11. Студ. гр. ГМ-57-2 Малько А.П. – “Реверсивный привод струговой установки с планетарным механизмом”.

12. Студ. гр. ГМ-57-2 Савінов В.С. – “Исследование движения угледобывающей машины в забое”.

13. Студ. гр. ГМ-56-2 Лебедев М.Я. – “Расчетные нагрузки двухконцевой канатной откатки”.

14. Студ. гр. ГМ-56-2 Лазаренко Л.И. – “Машина для бурения наклонных скважин по породе”.

Цінним є досвід науково-дослідної роботи студентів Харківського гірничого інституту. Студенти готували доповіді на науково-технічні конференції, а найкращі роботи преміювались і рекомендувались до впровадження. Так, у відгуку на роботу студента В.В. Конотоп за темою: “Электронный индикатор толщины эмалевого слоя на эмалированном проводе” відзначена цінність цієї пропозиції доктором технічних наук, професором Харківського гірничого інституту Е.Я. Іванченко. А також вказано, що відбулося впровадження й отримано економічний ефект. Такі розробки заслуговували обов’язкового заохочення [2]. Про ефективність дослідної діяльності свідчать відгуки на роботи студентів Харківського політехнічного інституту: В.К. Ільїна за темою “Автоматизация работы толкателей и выходных дверок нагревательных печей тонколистового стана” та Г.В. Маневського за темою “Перевод системы загрузки доменной печи фирмы Фрейн на цикличную работу по двум программам”. Ці роботи були подані як раціоналізаторські, що становлять не тільки теоретичний, а й науковий інтерес та заслуговували преміювання [2].

У плані заходів щодо покращення підготовки спеціалістів було чітко вказано, що необхідно збільшувати кількість студентів, які виконують науково-дослідну роботу, особливо за рахунок студентів старших курсів; кожний викладач мав підготувати на науково-практичну конференцію не менше двох студентів з доповідями; залучати студентів до роботи в лабораторіях на загальній основі [3].

Про це свідчать плани та протоколи засідань Ради студентського наукового товариства Харківського авіаційного інституту. У них вказувалися такі методи і форми роботи: організація доповідей провідних науковців та викладачів з метою пропаганди досягнень науки і техніки; кафедри розробляли для студентів тематику науково-дослідних робіт; відбувалося системне висвітлення науково-дослідної роботи студентів у стінгазетах; проводились спеціальні семінари з техінформаторами груп [4]. Все це не тільки допомагало залучати більше студентів у науково-дослідну роботу, а, в першу чергу, забезпечувало формування професійного інтересу.

Також у зазначений період зверталась увага на ті фактори, що стримували науково-дослідну активність студентів. У першу чергу до них належали невлаштованість побуту та неорганізованість харчування в їдальнях інституту, що забирало багато вільного часу у студентів; постійна участь у сільськогосподарських та будівельних роботах – все це погіршувало науково-дослідну роботу студентів. Щоб їх зацікавити, створювались фільми, які популяризували науково-дослідну роботу студентів [5]. Результати науково-дослідної діяльності студентів відображались у підготовці доповідей на конференції, виготовленні експонатів на виставки, отриманні грошових премій за найкращі розробки. Так, у 1967 р. студентське наукове товариство ХАІ підготувало 160 доповідей на XXX ювілейну конференцію, а також 7 експонатів на міську виставку, що свідчить про високу ефективність наукової роботи студентів [6]. Цікавим було і те, що студенти готували експонати на виставку студентських робіт, що проводилась у Будинку студентів [7].

Студенти, які займалися у технічних гуртках, готували доповіді на студентські конференції, що проводились щороку. У Харківському інституті радіоелектроніки у 1971 р. студенти під керівництвом викладачів готували доповіді за такою тематикою: “Модуляторы лазерного излучения в ИК диапазоне” (С.В. Мовчан, група РФ-67-2), “Возможности управления оптическими свойствами полупроводников” (В.Н. Винтаев, група РФ-66-2), “Расчет приемника излучения гелий неоновом лазера” (А.Ю. Гречкин, група РФ-66-2), “Расчет оптических фильтров” (В.П. Воронов, група РФ-66-2), “Расчет спектров модуля” (В.М. Белозуб, група РФ-66-2), “Установка для исследования СВЧ свойств плазмы газовых лазеров” (Ю.М. Знатков и О.В. Знаткова, група РФ-66-2) [8]. Така форма роботи студентів вважалась досить ефективною, тому що готувала їх до курсового та дипломного проектування.

Активна участь студентів у роботі гуртків СНТ (студентських наукових товариств) свідчила про високий рівень формування професійного інтересу. Окремі студенти з перших днів навчання у вищих технічних навчальних закладах виявляли високий інтерес до обраної професії, і це проявлялось у їх активності. Архівні дані свідчать, що найкращі студентські наукові роботи направлялись на студентські наукові конференції, а також на міські конкурси студентських робіт. Так, наприклад, відгук на студента групи КР-69-6 Г.П. Антонова свідчить, що протягом навчального року студент брав активну участь у роботі гуртка на кафедрі “Технология производства РЭА” Харківського інституту радіоелектроніки, де були розроблені та виготовлені три лабораторні установки, щоб випробовувати друкарські плати. Результати досліджень повідомлялись на X студентській науково-технічній конференції. За рішенням секції, доклад Г.П. Антонова був рекомендований на міський конкурс студентських робіт [9].

До опосередкованих факторів, що посилювали формування професійного інтересу у студентів, ми відносимо преміювання найкращих наукових робіт студентів. Доречною є виписка з рішення міської ради Харкова

за 1971 р. “О награждении лауреатов XXV Городского смотра студенческих научных работ (по Харьковскому институту радиоэлектроники)”, де зазначено не тільки ступінь диплому а й розмір грошової нагороди: так за диплом I ступеня – 20 рублів, за диплом II ступеня – 15 рублів, за диплом III ступеня – 10 рублів. Такі заходи певним чином стимулювали студентів не просто займатись науковими дослідженнями, а досягати значних успіхів [9].

Як свідчать результати проведеного дослідження, важливу роль у формуванні професійного інтересу студентів відіграла активна участь у роботі науково-технічних конференцій, гуртках технічної творчості та предметних гуртках. Ті студенти, які брали активну участь у технічній творчості, швидше оволодівали професійною майстерністю, були задоволені обраною професією і не мали бажання її змінювати.

Висновки

1. Заняття в гуртках розширювали світогляд студентів, відкривали романтику обраної професії, сприяли вдосконаленню професійних знань та виробничих навичок, виробленню цілеспрямованості, вихованню волі та наполегливості у досягненні мети.

2. Під час науково-дослідної роботи у студентів виявлявся інтерес до праці, любов до професії, допитливість, з'являлося бажання пізнавати та активно розв'язувати творчі завдання, розвивалась винахідливість, кмітливість, творча уява.

3. Гуртки технічної творчості сприяли розширенню інтересів студентів до тогочасного виробництва, до техніки і науки, розвивали творче і технічне мислення, формували навички та вміння з конструювання, моделювання та раціоналізаторської роботи.

4. Технічна творчість активізувала процес засвоєння знань, стимулювала прагнення студентів до підвищення загальноосвітнього та культурно-технічного рівня.

5. У розвитку технічної творчості студентів значну роль відігравали виставки технічної творчості. Вони давали змогу ознайомити студентів з основними напрямками творчої роботи з обраної професії, із раціоналізаторськими пропозиціями щодо покращення обладнання, технологічних процесів, з оригінальними інструментами, обладнанням.

Література

1. Отзыв о научно-исследовательских работах студентов, аспирантов и преподавателей Харьковского горного института за 1956 г. – Ф. Р-5649. – Оп. 6. – С. 1–45.

2. Материалы о деятельности студенческого научно-технического кружка Харьковского горного института за 1963–1964 учебный год. – Ф. Р-5649. – Оп. 2. – С. 1–47.

3. План мероприятий по реализации постановления ЦК КПСС от 3 сентября 1966 г. – Ф. Р-4589. – Оп. 4. – С. 1–29.

4. План и протоколы заседаний Совета студенческого научного общества института за 1967 г. – Ф. Р-4589. – Оп. 7. – С. 1–7.

5. Протокол заседания Совета СНО института от 17 января 1967 г. – Ф. Р-4589. – Оп. 7.

6. Протокол засідання совета СНО інститута от 18 марта 1967 г. – Ф. Р-4589. – Оп. 7.
7. Протокол засідання совета СНО інститута от 3 апреля 1967 г. – Ф. Р-4589. – Оп. 7.
8. Документи о работе научного студенческого общества Харьковского института радиоэлектроники за 1971 г. (программа, протокол, отчет). – Ф. Р-5649. – Оп. 11. – С. 1–59.
9. Выписка из решения Городского Совета СНО “О награждении лауреатов XXV Городского смотра студенческих научных работ” (по Харьковскому институту радиоэлектроники), 1971 г. – Ф. Р-5649. – Оп. 11. – С. 15–19.

БУРЕНКО М.С.

ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ ВИЗНАЧЕННЯ НОМЕНКЛАТУРИ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ

Професійна підготовка тренера-викладача втрачає сенс в разі невідзначеності формальних ознак її кінцевого результату. У рамках компетентнісного підходу такими ознаками є фахові (професійні) компетенції, ті, що відрізняють їх носія від усіх інших професіоналів і є необхідними для виконання специфічних професійних функцій. Ці компетенції являють собою елементарні якісні характеристики суб'єкта професійної діяльності, що визначаються на основі знань, умінь, навичок та установок, необхідних для виконання професійних функцій, які можуть бути безпосередньо виміряні або зафіксовані.

Огляд наукових праць у яких професійна підготовка тренерів-викладачів досліджується з погляду компетентнісного підходу (Ж.В. Бережна, Є.Н. Гогунів, Д.В. Дроздов, Н.Ю. Зубанова, В.В. Назаренко, А.І. Нужина, Н.Ш. Фазлєєв, С.А. Хазова, А.І. Щелкова) вказує на те, що питання щодо номенклатури фахових компетенцій тренерів-викладачів потребує свого науково-обґрунтованого вирішення. При цьому складність полягає у тому, щоб мова компетенцій та їх склад однозначно сприймалися всіма активними агентами: академічними колами, органами управління освітою, студентами, роботодавцями.

Остання теза вказує на необхідність обґрунтування теоретичного і емпіричного базису для визначення ключових фахових компетенцій майбутніх тренерів-викладачів, що і є *метою статті*. Досягнення зазначеної мети пов'язане із вирішенням таких завдань:

- визначення загальних принципів визначення номенклатури (від лат. *nomenclatura* – розпис імен) – систематизований перелік назв компонентів тієї чи іншої системи, у якому кожному найменуванню присвоєно постійне позначення без додаткових пояснень компетенцій;
- вибір найбільш доцільних підходів до визначення фахових компетенцій;
- розробка процедури визначення номенклатури фахових компетенцій майбутніх тренерів-викладачів.